

KS. WOJCIECH RZEPA

ODPOWIEDZIALNA MIŁOŚĆ SAMEGO SIEBIE W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

W nauczaniu Jana Pawła II odpowiedzialność za własne życie dokonuje się w perspektywie odkrytego i przyjętego przez człowieka powołania. Wpisane jest ono w dynamizm życia ludzkiego, w naturę ludzką: człowiek jest istotą stającą się, rozwijającą się we wszystkich wymiarach swego jestestwa. Papież naucza, że „nie tylko świat, ale i sam człowiek został powierzony własnej trosce i odpowiedzialności. Bóg pozostawił człowieka w «ręku rady jego» (por. Syr 15, 14), aby szukał swego Stwórcy i dobrowolnie dochodził do doskonałości. Dochodzić – znaczy własnym wysiłkiem budować w sobie tę doskonałość”¹.

Chodzi więc o rozwój integralny, obejmujący wszystkie płaszczyzny, w których przejawia się życie człowieka, a więc o rozwój ludzkiego ciała w fizycznym wymiarze, o rozwój psychicznych zdolności i możliwości oraz umiejętności, a także o wzrost duchowy. Jan Paweł II w *Liście do młodych* stwierdził, że słowem ewangelicznym, które najlepiej oddaje tę prawdę, w sposób syntetyczny i sugestywny, jest „wzrastanie”². Chodzi najpierw o wzrastanie „w latach”, które odnosi się do naturalnego związku człowieka z czasem. Należy wskazać tu na odpowiedzialność człowieka za wykorzystanie tych wszystkich możliwości, które wpisane są w człowieka, poprzez jego bogactwo genetyczne³.

Ks. dr WOJCIECH RZEPA – adiunkt Katedry Teologii Moralnej Ogólnej KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: rzepa@kul.pl

¹ VS 39.

² Por. LdoM 14.

³ Por. J a n P a w e ł II. Przemówienie *Badanie nad genomem ludzkim* skierowane do uczestników IV Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady „Pro Vita” (24.02.1998). W: *W trosce o życie. Wybrane dokumenty Stolicy Apostolskiej*. Tarnów 1998 s. 297-298.

Zastrzec trzeba, iż nie chodzi o to, że Papież akceptuje determinizm, ale wskazuje na potrzebę współpracy z tym, co jawi się na poziomie osoby jako „uposażenie genetyczne”, jako indywidualne i niepowtarzalne bogactwo danej osoby w jej fizycznym istnieniu⁴. Odpowiedzialność wyraża się wówczas jako współpraca z tym wszystkim, co, będąc człowiekowi „dane” w przestrzeni jego fizycznego istnienia, na poziomie psychicznym i moralnym, a tym bardziej religijnym, zostaje mu jednocześnie „zadane”⁵. Owo „bogactwo” genetyczne staje się w tym wypadku odsłonięciem, konkretyzacją odpowiedzialności⁶.

Chrześcijanin staje się odpowiedzialny przed Bogiem za wykorzystanie wszystkich swych darów, naturalnych zdolności, owych „talentów”, które Bóg wpisał w jego życie, powołując go do istnienia. Możliwe to jest tylko wtedy, gdy człowiek odkryje siebie i swoje istnienie, nie tylko w przestrzeni „projektu życiowego”, ale nade wszystko jako „życiowe powołanie”⁷. Dla chrześcijanin będzie to miłość w Chrystusie, udział w miłości Boga. Wydaje się jednak, że od razu trzeba zastrzec, iż zarówno „projekt życiowy” jak i „życiowe powołanie” wpisane są w perspektywę Bożego działania⁸.

Podkreśla to mocno Jan Paweł II, nauczając o obecności Ducha Świętego w świecie od początku, już w tajemnicy stworzenia: „Duch wyprowadza nową miarę obdarowania człowieka i stworzenia od początku”⁹. Jak wyjaśnia J. Nagórny: „W nowym życiu, uświęconym zbawczą obecnością Ducha Świętego, nie ma podziału na to, co naturalne i co nadprzyrodzone. Kiedy nowy człowiek jest prowadzony przez Ducha Świętego, nie rozpoznaje on swoich decyzji, czynów i osiągnięć jako wyłącznie swojej osobistej zasługi, ale widzi

---

⁴ Por. J. W r ó b e l. *Konsekwencje moralne poznania genomu człowieka*. RT 48:2001 z. 3 s. 154.

⁵ Por. J. N a g ó r n y. *Wyzwanie współczesności czy wezwanie Chrystusa? W: Profetyczna działalność Kościoła w służbie wolności*. Materiały z sympozjum teologiczno-pastoralnego zorganizowanego przez Rektorat Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech w Vallendar/Rh – Schönstatt w dniach 8-13 IV 1997. Red. F. Mrowiec. Würzburg 1997 s. 16-17.

⁶ J a n P a w e ł I I. Orędzie na ŚDM 1993: „*Ja przyszedłem po to, aby owce miały życie...*”. W: *Jan Paweł II do młodzieży (1978-2005): listy, orędzia, przemówienia, homilie*. Poznań 2005 nr 3. Por. W r ó b e l. *Konsekwencje moralne poznania genomu człowieka* s. 160-161. Powraca w ten sposób prawda o tym, że chodzi o człowieka „konkretnego” (por. RH 13).

⁷ Por. LdoM 9.

⁸ Por. M. J a w o r s k i. *Wyzwolenie człowieka w chrześcijaństwie. Próba zarysu interpretacji filozoficzno-religijnej*. W: *Problem wyzwolenia człowieka*. Red. T. Styczeń, M. Radwan. Rzym 1987 s. 249.

⁹ DeV 41. Por. tamże nr 42.

je raczej w nowym wymiarze – jako łaskawą miłość Boga, który wzywa go i daje mu siłę do pełnej odpowiedzi”¹⁰.

Personalistyczna interpretacja odpowiedzialności prowadzi do przekonania, że odpowiedzialność może odkryć człowiek tylko wtedy, gdy dojrzewa w wymiarze życia osobowego, gdy odkrywa – jak była o tym mowa wcześniej – swoje życiowe powołanie. Zachodzi wzajemna zależność pomiędzy dojrzałością człowieka a jego odpowiedzialnością. Im bardziej człowiek jest dojrzały, tym bardziej potrafi być odpowiedzialny. Wskazuje to na dynamiczny charakter odpowiedzialności. To dorastanie w sensie osobowym dokonuje się przez odpowiedzialne korzystanie z wolności. Ojciec Święty zachęcał młodych ludzi, w Liście do nich skierowanym, aby podjęli ten trud związany z rozpoznawaniem życiowego powołania: „Jest to praca pasjonująca. Fascynujący trud wewnętrzny. W trudzie tym rozwija się i rośnie Wasze człowieczeństwo, Wasza młoda osobowość uzyskuje wewnętrzną dojrzałość. Zakorzeniać się w tym, kim każda i każdy z Was jest, aby stawać się tym, kim ma się stać: dla siebie – dla ludzi – dla Boga”¹¹. Na czym polega ów „trud wewnętrzny”, za który człowiek jest odpowiedzialny, i który ma podjąć?

Podczas pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny Jan Paweł II stawiał młodzieży zgromadzonej w Warszawie przed kościołem św. Anny pytanie o miarę człowieka. Według Papieża, jest to pytanie najciekawsze, a zarazem pytanie najbardziej podstawowe¹². Odpowiadając wskazywał na dwie rzeczywistości i mówił: „Człowieka trzeba mierzyć miarą «serca». Serce w języku biblijnym oznacza ludzkie duchowe wnętrze, oznacza w szczególności sumienie... Człowieka więc trzeba mierzyć miarą sumienia, miarą ducha, który jest otwarty ku Bogu. Trzeba więc człowieka mierzyć miarą Ducha Świętego. [...] Tylko Duch Święty może go «napełnić» – to znaczy doprowadzić do spełnienia poprzez miłość i mądrość”¹³.

Obecność, w tym dziele, Ducha Świętego prowadzi do pełnego otwarcia się ducha ludzkiego, bowiem to właśnie pod Jego wpływem „dojrzewa i umacnia się [...] człowiek wewnętrzny”¹⁴. Człowiek powinien więc pozwo-

---

¹⁰ *Duch Święty w sumieniu chrześcijańskim*. W: J a n P a w e ł II. *Dominum et Vivificantem. Tekst i komentarze*. Red. A. L. Szafranski. Lublin 1999 s. 197.

¹¹ LdoM 9.

¹² Por. J a n P a w e ł II. *Przemówienie do młodzieży akademickiej zgromadzonej przed kościołem św. Anny nr 2*. (Warszawa 03.06.1979). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*. Kraków 2005 s. 27.

¹³ Tamże.

¹⁴ DeV 58; por. M. P o k r y w k a. *Wezwanie do formacji sumienia w świetle nauczania*

lić prowadzić się Duchowi Świętemu i być mu posłusznym. Taka postawa przyczynia się w konsekwencji do głębszego rozpoznawania siebie w całości kształcie ludzkiego istnienia¹⁵.

To odkrywanie pełni człowieczeństwa i życiowego powołania dokonuje się na drodze sumienia. Jest ono „miejscem”, w którym dochodzi do spotkania człowieka z Bogiem i Boga z człowiekiem. Jak naucza Sobór Watykański II: „Sumienie jest najtajniejszym «ośrodkiem» i «sanktuarium» człowieka, gdzie przebywa on sam z Bogiem, którego głos w jego wnętrzu rozbrzmiewa¹⁶. Według encykliki *Dominum et Vivificantem* to obdarowanie sumieniem jest od początku dziełem Ducha Świętego: „Stworzony na obraz Boga człowiek zostaje przez Ducha Świętego obdarowany sumieniem, ażeby obraz wiernie odzwierciedlał swój Pierwotny wzór, który jest zarazem Mądrością i Prawem odwiecznym, źródłem ładu moralnego w człowieku i świecie”¹⁷. Sumienie jest więc darem Boga, dzięki któremu może rozpoznać on Boże powołanie i może na nie odpowiedzieć.

Bóg kieruje do człowieka swoje pełne miłości wezwanie, jednocześnie oczekując, by człowiek odpowiedział na nie w sposób osobowy, a więc w wolności i w miłości¹⁸. Ojciec Święty ostrzegł przed jakimkolwiek użyciem wolności. Nauczał, że nie można być „jakkolwiek” wolnym, ale trzeba być prawdziwie wolnym. Pisał do młodych: „Być prawdziwie wolnym – to nie znaczy, stanowczo nie znaczy: czynić wszystko, co mi się podoba, na co mam ochotę. Wolność zawiera w sobie kryterium prawdy, dyscyplinę prawdy”¹⁹. Odpowiedzialność więc za sumienie staje się odpowiedzialnością za prawdę sumienia, za prawdę odczytaną w sumieniu.

Dlatego też Jan Paweł II wzywa do czuwania nad stanem sumień. Odpowiadając na pytanie: Co to znaczy: „czuwać”? naucza: „To znaczy, że staram się być człowiekiem sumienia. Że tego sumienia nie zagłuszam i nie zniekształcam. Nazywam po imieniu dobro i zło, a nie zamazuję. Wypracowuję w sobie dobro, a ze zła staram się poprawiać, przewyciężając je w so-

---

Jana Pawła II. RT 48:2001 z. 3 s. 58-59.

¹⁵ Por. N a g ó r n y. *Duch Święty w sumieniu chrześcijańskim* s. 198-199.

¹⁶ KDK 16.

¹⁷ DeV 36.

¹⁸ Por. N a g ó r n y. *Duch Święty w sumieniu chrześcijańskim* s. 197; t e n ż e. *Formacja chrześcijańskiego sumienia małżonków w perspektywie sakramentu pokuty i pojednania*. W: *Matrimonio – przymierze miłości*. Red. J. Misiurek, W. Słomka. Lublin 1995 s. 102; J. P i e g s a. *Człowiek istota moralna*. T. 1. *Teologia moralna fundamentalna*. Opole 2002 s. 285-287.

¹⁹ LdoM 13.

bie”²⁰. Nauczał także, że aby być człowiekiem sumienia, to trzeba go w każdej sytuacji słuchać. Nie wolno zagłuszać w sobie głosu sumienia, nawet wtedy gdy jest on trudny i wymagający. „Być człowiekiem sumienia [...] to znaczy angażować się w dobro i pomnażać je w sobie i wokół siebie, a także nie godzić się nigdy na zło, w myśl słów św. Pawła: «Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj!» (Rz 12, 21)”²¹.

Człowiek nie ustanawia prawdy o dobru, ale może ją odczytać z pomocą rozumu, w szczególności rozumu oświeconego przez Boże Objawienie i wiarę. Może on poznać i przyjąć normy, które stoją na straży ładu moralnego w stworzonym świecie i uczynić je kryterium postępowania w konkretnych sytuacjach²². Ludzka wolność jako stworzenia powołana jest, aby kierować się poznana prawdą²³. Sumienie jest „głosem Boga” także wtedy, gdy osoba nie określa w sobie odniesienia do Stwórcy²⁴. W wymiarze tylko naturalnym sumienie jest rzeczywistością, która wyznacza całą osobową egzystencję człowieka i wskazuje na jego podstawową godność i powołanie²⁵.

Fundamentalne znaczenie w życiu ludzkim ma wewnętrzna prawda. Człowiek jest sobą przez wewnętrzną prawdę. Papież mówi, że jest to „prawda sumienia, odbita w czynach. W tej prawdzie każdy człowiek jest zadany samemu sobie”²⁶. Przyszły Papież, jako wykładowca etyki, nauczał: „Zdolność poznawania prawdy umożliwia człowiekowi auto-determinację, czyli samodzielne stanowienie o charakterze i kierunku własnych czynów, na czym właśnie polega wolność”²⁷. Prawdę tę człowiek może – jak wcześniej była

---

²⁰ *Apel Jasnogórski. Rozważanie wygłoszone do młodzieży* nr 5 (Częstochowa 18.06.1983). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 263. Por. M. P o k r y w k a. *Rola sakramentu pokuty w formacji sumienia*. RT 50:2003 z. 3 s. 60-62.

²¹ *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na wzgórzu „Kaplicówka”* nr 3 (Skoczów, 22.05.1995). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 844.

²² Por. DeV 44.

²³ Por. VS 35-45; 52.

²⁴ W tym kontekście Pięsa mówi: „Teologiczna skrótowa definicja sumienia to «głos Boży», którą Sobór się posługuje, może być źle zrozumiana, jeżeli jej nie zestawimy z teologiczną skrótową definicją człowieka – «obraz Boży» (Rdz 1, 27). To podobieństwo uzasadnia godność człowieka, a pośrednio godność jego sumienia, w sposób tak fundamentalny jak nic innego”. T e n ż e. *Człowiek istota moralna*. T. 1. *Teologia moralna fundamentalna* s. 285.

²⁵ Por. N a g ó r n y. *Formacja chrześcijańskiego sumienia małżonków w perspektywie sakramentu pokuty i pojednania* s. 102.

²⁶ J a n P a w e ł II. *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte* (Gdańsk 12.06.1987). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* nr 3.

²⁷ K. W o j t y ł a. *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin 2001 s. 104.

o tym mowa – odczytać zarówno na drodze przykazań, które stoją na straży dobra, jak również na drodze posłuszeństwa wobec Bożego prawa²⁸.

Jan Paweł II, analizując rozmowę Jezusa z młodzieńcem (por. Mt 19, 16-22), mówi: „Każde z tych przykazań, które wymienia z przekonaniem młody rozmówca Chrystusa, każda zasada moralności jest szczególnym punktem, od którego rozchodzą się drogi ludzkiego postępowania, a przede wszystkim drogi sumień. Człowiek idzie za prawdą tutaj wyrażoną, którą równocześnie dyktuje mu sumienie, albo też postępuje wbrew tej prawdzie”²⁹. Człowiek jest odpowiedzialny za wybór, jakiego dokona, oraz za jego konsekwencje, nie tylko na płaszczyźnie wierności lub niewierności wobec przykazań. Nade wszystko człowiek jest odpowiedzialny za to, kim się staje przez taki, a nie inny wybór. „W tym miejscu zaczyna się istotny dramat, tak dawny jak człowiek. W punkcie, który ukazuje Boże przykazanie, człowiek wybiera pomiędzy dobrem a złem. W pierwszym wypadku – rośnie jako człowiek, staje się bardziej tym, kim ma być. W drugim wypadku – człowiek się degraduje. Grzech pomniejsza człowieka”³⁰.

Trudności, które towarzyszą podążaniu za prawdą, są wynikiem dziedzicznych konsekwencji grzechu pierworodnego. Jan Paweł II naucza, że to posłuszeństwo nie zawsze jest łatwe, albowiem „człowiek ustawicznie doznaje pokusy, by odwrócić wzrok od Boga żywego i prawdziwego i skierować go ku bożkom (por. 1 Tes 1, 9), przemieniając „prawdę Bożą w kłamstwo” (por. Rz 1, 25); przytępia to również jego zdolność poznawania prawdy i osłabia wolę poddania się jej. W konsekwencji człowiek, ulegając relatywizmowi i sceptycyzmowi (por. J 18, 38), zaczyna szukać złudnej wolności poza samą prawdą”³¹.

---

²⁸ Por. J. N a g ó r n y. *Kościół nakazów i zakazów? Współczesne zakwestionowanie „moralności przykazań”*. W: *Przykazania kościelne dzisiaj*. Red. J. Nagórny, J. Gocko. Lublin 2001 s. 28.

²⁹ *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte*. (Gdańsk 12.06.1987). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* nr 3; por. P. M r z y g ł ó d. *Zagadnienie sumienia w ujęciu Karola Wojtyły*. W: *W kręgu chrześcijańskiego orędzia moralnego. Księga Jubileuszowa poświęcona ks. prof. Antoniemu Młotkowi*. Red. M. Biskup, T. Re-roń. Wrocław 2000 s. 133-138.

³⁰ J a n P a w e ł I I. *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte*. (Gdańsk 12.06.1987). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* nr 3; por. T e n ż e. *Kat. Grzech człowieka a stan pierwotnej sprawiedliwości*. W: T e n ż e. *Wierzę w Jezusa Chrystusa Odkupiciela*. Watykan 1989 nr 1-7.

³¹ VS 1.

W świetle powyższej wypowiedzi Papieża, można stwierdzić, że odpowiedzialność za to, kim człowiek jest poprzez wybór dokonany w sumieniu – wybór dobra lub zła moralnego – jest nie tylko odpowiedzialnością za prawdę i prawość sumienia, ale jest odpowiedzialnością za relację do Chrystusa. Chrystus Odkupiciel objawia człowiekowi pełnię prawdy, także prawdy o człowieku³², i jest gwarantem jej uniwersalnego i niezmiennego charakteru. W Chrystusie człowiek może „rozpoznać», to znaczy ocenić, czy działanie i postępowanie [...], jako osoby rozumnej i wolnej, jest moralnie dobre czy złe”³³. Chrystus ostatecznie odpowiada na najważniejsze pytanie człowieka „co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?” (Mt 19, 16). Tylko On, jako Nauczyciel dobry, może „udzielić w pełni prawdziwej odpowiedzi w każdej sytuacji i w najbardziej różnorodnych okolicznościach”³⁴.

Człowiek zostaje postawiony, nie tylko wobec odpowiedzialności za zachowanie lub naruszenie normy moralnej, ale wobec odpowiedzialności za relację do dobra, które za normą moralną stoi, w ostatecznym zaś wymiarze, za relację do „Jednego, który jest dobry” – Boga (por. Mt 19, 17). Jan Paweł II naucza, że Jezus „[...] sam staje się Prawem żywym i osobowym, które wzywa do naśladowania Go, daje poprzez Ducha Świętego łaskę udziału w Jego własnym życiu i miłości oraz obdarza człowieka mocą, by mógł świadczyć o Nim swoimi decyzjami i czynami”³⁵.

„Nowy człowiek” – odkupiony przez Chrystusa – wezwany jest do odpowiedzialności nie tylko na miarę swej osobowej godności, ale nade wszystko na miarę łaski, na miarę owego nadprzyrodzonego obdarowania. Odpowiedzialność za siebie samego, widziana z tej perspektywy, staje się odpowiedzialnością personalistyczną i teologiczną zarazem. Jest to bowiem odpowiedzialność człowieka za współpracę z łaską Bożą zaoferowaną człowiekowi przez Chrystusa w mocy Ducha Świętego.

Ta odpowiedzialność „nowego człowieka” w Chrystusie jest najpierw wezwaniem do odzwierciedlenia w sobie tej wielkości, do której Chrystus wzywa i której miarą sam się staje. Jan Paweł II twierdził, że kształt człowieczeństwa, kształt ludzkiego życia bardzo mocno zależy od miary, którą człowiek dla siebie przyjmuje. Zachęcał: „Odważcie się przyjąć tę miarę, którą pozostawił nam Chrystus w wieczniku Zielonych Świąt, a także w wiecz-

³² Por. RH 8; 10-14; VS 2; KDK 22.

³³ J a n P a w e ł I I. *Kat. Sumienie człowieka odkupionego* (17.08. 1983). W: T e n ż e. *Jubileuszowy Rok Odkupienia*. Watykan 1983 s. 408.

³⁴ VS 117.

³⁵ VS 15.

niku naszych dziejów. Odważcie się spojrzeć na swoje życie w jego bliższej i dalszej perspektywie, przyjmując za prawdę to, co św. Paweł napisał w swoim Liście do Rzymian: «Wiemy przecież, że całe stworzenie aż dotąd jęczy i wzdycha w bólach rodzenia» (8, 22) – czyż nie jesteśmy świadkami tych bólów? Bowiem «stworzenie z upragnieniem oczekuje objawienia się synów Bożych» (8, 19)³⁶.

Dokonać się to może tylko poprzez zawierzenie Bogu. Wskazując na Maryję jako na doskonały wzór, Ojciec Święty mówi: „Przy zwiastowaniu bowiem Maryja, okazując «posłuszeństwo wiary» Temu, który przemawiał do Niej słowami swego zwiastuna, poprzez «pełną uległość rozumu i woli wobec Boga objawiającego» – w pełni powierzyła się Bogu. Odpowiedziała więc całym swoim ludzkim, niewieścim «ja». Zawierało się w tej odpowiedzi wiary doskonale współdziałanie z «łaską Bożą uprzedzającą i wspomagającą» oraz doskonała wrażliwość na działanie Ducha Świętego³⁷.

Wezwanie do odpowiedzialności na miarę „nowego człowieka” nie dokonuje się ponad naturą czy wbrew naturze. Jan Paweł II mówi: „Nie bójcie się «nowego życia», które On wam ofiarowuje: On sam daje wam możliwość przyjęcia go i praktykowania z pomocą Jego łaski i dzięki darowi Jego Ducha³⁸. Jest to zaproszenie do zaufania Bogu bardziej niż sobie samemu, do powierzenia się Miłości, do współdziałania z mocą Ducha Świętego.

Przebywanie Ducha Świętego w chrześcijaninie ma charakter dynamiczny i taki sam charakter nadaje życiu tych, którzy przez chrzest zostali wszczępieni w Chrystusa. Wpływ Ducha Świętego na ludzkie działanie prowadzi do tego, że to działanie staje się prawdziwie chrześcijańskie³⁹. „W ten sposób też życie ludzkie przeniknięte zostaje uczestnictwem życia Bożego: uzyskuje Boski, nadprzyrodzony wymiar⁴⁰. Jan Paweł II dodaje, że to właśnie dzięki Duchowi Świętemu „człowiek wchodzi w «nowość życia», zostaje wprowadzony w Boży i nadprzyrodzony jego wymiar⁴¹. Człowiek jest powołany

---

³⁶ J a n P a w e ł I I. *Przemówienie do młodzieży akademickiej zgromadzonej przed kościołem św. Anny* nr 4 (Warszawa 03.06.1979). W: T e n ż e. *Pielgrzymki do Ojczyzny* s. 28.

³⁷ RM 13.

³⁸ Orędzie ŚDM 1997: „*Nauczycielu, gdzie mieszkasz? Chodźcie, a zobaczycie*”. W: *Jan Paweł II do młodzieży* nr 3.

³⁹ Por. N a g ó r n y. *Duch Święty w sumieniu chrześcijańskim* s. 198.

⁴⁰ DeV 52.

⁴¹ DeV 58. Por. J. N a g ó r n y. *Duch Święty w życiu moralnym*. W: *Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego*. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Radom 2005 s. 155.

do odpowiedzialności za siebie w wymiarze nadprzyrodzonej miłości, która prowadzi do „przebóstwienia”⁴², do bycia dzieckiem Bożym.

Według Ojca Świętego jest to wizja, która oszałamia. Woła on: „Czy można pozostać obojętnym wobec tak zawrotnej perspektywy? Człowiek – istota stworzona i ograniczona, więcej, grzesznik – przeznaczony jest, aby być dzieckiem Boga. Jakże nie wołać ze św. Janem: «Popatrzcie, jaką miłością obdarzył nas Ojciec: zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi: i rzeczywiście nimi jesteśmy» (1 J 3, 1). Czy można pozostać nieczułym na takie wezwanie ojcowskiej miłości Boga, który zaprasza do wspólnoty życia tak głębokiego i intymnego?»⁴³.

Odpowiedzialność za bycie dzieckiem Bożym objawi się w tym wymiarze poprzez poddanie się prowadzeniu Ducha Świętego (por. Rz 8, 14). Papież stwierdził: „Być synami Bożymi oznacza przyjąć Ducha Świętego, pozwolić prowadzić się przez Niego, być otwartym na Jego działanie w historii naszego życia osobistego i w historii świata”⁴⁴. Ta współpraca z Duchem Świętym ukierunkowana jest na świętość, bowiem ona jest „podstawowym dziedzictwem synów Bożych. Chrystus mówi: „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5, 48). Świętość ta będzie wyrażać się w pełnieniu woli Ojca w każdej okoliczności życia. Jest to najdoskonalsza droga, którą wskazał nam Jezus: „Nie każdy, który mówi: «Panie, panie», wejdzie do królestwa niebieskiego, lecz ten, kto spełnia wolę mojego Ojca, który jest w niebie” (Mt 7, 21)⁴⁵.

Doświadczenie uczy jednak, że człowiek na drodze wierności wobec „woli Ojca, który jest w niebie”, wielokrotnie skupia się na sobie i zawodzi. Doświadczenie słabości swej ludzkiej egzystencji oraz wewnętrzna tęsknota za pokojem wzywa na drogę nawrócenia⁴⁶. Człowiek staje się w tym momencie odpowiedzialny za odmianę swego życia, za „przyzwolenie na przemianę ducha, która ma go skierować ku Bogu”⁴⁷ oraz za „pełne i szczere przyłączenie do Chrystusa i do Jego Ewangelii poprzez wiarę”⁴⁸.

⁴² Por. KKK 1987-1988.

⁴³ Orędzie ŚDM 1991: „Otrzymałście ducha przybrania za synów”. W: *Jan Paweł II do młodzieży* nr 1.

⁴⁴ Tamże nr 2.

⁴⁵ Tamże nr 3.

⁴⁶ Tematykę tę autor szerzej omawia w tekście: *Nawrócenie jako droga chrześcijańskiej formacji moralnej*. W: *Formacja moralna. Formacja sumienia*. Red. J. Nagórny, T. Zadykiewicz. Lublin 2006 s. 211-223.

⁴⁷ RP 26.

⁴⁸ RMis 46.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

- J a n P a w e ł II: Encyklika *Redemptor hominis*. Watykan 1979.
- Encyklika *Dominum et Vivificantem*. Watykan 1986.
  - Encyklika *Redemptoris Mater*. Watykan 1987.
  - Encyklika *Redemptoris missio*. Watykan 1990.
  - Encyklika *Veritatis splendor*. Watykan 1993.
  - Adhortacja *Reconciliatio et paenitentia*. Watykan 1984.
  - List do Młodych *Parati semper*. Watykan 1985.
  - Orędzie ŚDM 1991: „Otrzymaliście ducha przybrania za synów”. W: Jan Paweł II do młodzieży (1978-2005): listy, orędzia, przemówienia, homilie. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum 2005 s. 81-86.
  - Orędzie na ŚDM 1993: „Ja przyszedłem po to, aby owce miały życie...”. W: Jan Paweł II do młodzieży s. 94-99.
  - Orędzie ŚDM 1997: „Nauczycielu, gdzie mieszkasz? Chodźcie, a zobaczycie”. W: Jan Paweł II do młodzieży s. 111-117.
  - Kat. „Sumienie człowieka odkupionego” (17.08.1983). W: T e n ż e. Jubileuszowy Rok Odkupienia. Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1983 s. 406-408.
  - Apel Jasnogórski. Rozważanie wygłoszone do młodzieży. (Częstochowa 18.06.1983). W: T e n ż e. Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie. Kraków: Wydawnictwo Znak 2005 s. 261-266.
  - Przemówienie do młodzieży akademickiej zgromadzonej przed kościołem św. Anny. (Warszawa 03.06.1979). W: T e n ż e. Pielgrzymki do Ojczyzny s. 26-29.
  - Przemówienie „Badanie nad genomem ludzkim” skierowane do uczestników IV Zgromadzenia Plenarnego Papieskiej Rady „Pro Vita”. (24.02.1998). W: W trosce o życie. Wybrane dokumenty Stolicy Apostolskiej. Tarnów: Biblos 1998 s. 296-299.
  - Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do młodzieży zgromadzonej na Westerplatte. (Gdańsk 12.06.1987). W: T e n ż e. Pielgrzymki do Ojczyzny s. 476-484.
  - Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na wzgórzu „Kaplicówka”. (Skoczków, 22. 05. 1995). W: T e n ż e. Pielgrzymki do Ojczyzny s. 841-848.
- Sobór Watykański II. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. W: Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Poznań: Pallottinum 2002 s. 526-606.
- Katechizm Kościoła Katolickiego. Poznań: Pallottinum 2002.

II. Opracowania

- J a w o r s k i M.: Wyzwolenie człowieka w chrześcijaństwie. Próba zarysu interpretacji filozoficzno-religijnej. W: Problem wyzwolenia człowieka. Red. T. Styczeń, M. Radwan. Rzym: Fundacja Jana Pawła II, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej 1987 s. 240-252.
- M r z y g ł ó d P.: Zagadnienie sumienia w ujęciu Karola Wojtyły. W: W kręgu chrześcijańskiego orędzia moralnego. Księga Jubileuszowa poświęcona ks. prof. Antoniemu Młotkowi. Red. M. Biskup, T. Reroń. Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny 2000 s. 133-138.
- N a g ó r n y J.: Duch Święty w sumieniu chrześcijańskim. W: Jan Paweł II. *Dominum et Vivificantem*. Tekst i komentarze. Red. A. L. Szafrński. Lublin: RW KUL 1999 s. 193-213.
- Duch Święty w życiu moralnym. W: Jan Paweł II. Encyklopedia nauczania moralnego. Red. J. Nagórny, K. Jeżyna. Radom: Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN 2005 s. 155-158.

- Formacja chrześcijańskiego sumienia małżonków w perspektywie sakramentu pokuty i pojednania. W: *Małżeństwo – przymierze miłości*. Red. J. Misiurek, W. Słomka. Lublin: TN KUL 1995 s. 101-127.
- Kościół nakazów i zakazów? Współczesne zakwestionowanie „moralności przykazań”. W: *Przykazania kościelne dzisiaj*. Red. J. Nagórny, J. Gocko. Lublin: RW KUL 2001 s. 23-59.
- Wyzwanie współczesności czy wezwanie Chrystusa? W: *Profetyczna działalność Kościoła w służbie wolności. Materiały z sympozjum teologiczno-pastoralnego zorganizowanego przez Rektorat Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech w Vallendar/Rh – Schönstatt w dniach 8-13 IV 1997*. Red. F. Mrowiec. Würzburg 1997 s. 11-26.
- P i e g s a J.: *Człowiek istota moralna. T. 1. Teologia moralna fundamentalna*. Opole: Uniwersytet Opolski – Wydział Teologiczny 2002.
- P o k r y k a M.: Rola sakramentu pokuty w formacji sumienia. RT 50:2003 z. 3 s. 55-68.
- Wezwanie do formacji sumienia w świetle nauczania Jana Pawła II. RT 48:2001 z. 3 s. 53-68.
- R z e p a W.: Nawrócenie jako droga chrześcijańskiej formacji moralnej. W: *Formacja moralna. Formacja sumienia*. Red. J. Nagórny, T. Zadykowicz. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006 s. 211-223.
- W o j t y ł a K.: *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin: TN KUL 2001.
- W r ó b e l J.: Konsekwencje moralne poznania genomu człowieka. RT 48:2001 z. 3 s. 151-168.

RESPONSIBLE LOVE OF ONESELF IN JOHN PAUL II'S TEACHING

S u m m a r y

The man is created by God in order to build perfection in himself with his own effort. An integral development comprises all the planes, in which a man's life is manifested, that is developing the human body in the physical dimension, developing the mental abilities and possibilities as well as skills, and also the spiritual growth. This is possible only when a man discovers himself and his existence not only in the space of „the living project”, but first of all as „a living vocation”. This growing up in the personal meaning is done by a responsible use of freedom. In this way a man should allow the Holy Spirit to guide him and should be obedient to Him. Such an attitude leads consequently to a deeper recognition of oneself in the entirety of human existence. This discovering of the fullness of humanity and of living vocation is done in the way of the conscience. Hence John Paul II calls for watching over one's state of conscience and points that the inner truth has a fundamental significance in human life. A man is himself by means of his inner truth, whose cognition and acceptance is made difficult by sin. „A new man” – redeemed by Christ – is called to be responsible not only according to his personal dignity, but first of all according to grace, to that supernatural gift. Responsibility of „the new man” in Christ is first of all a call to reflect in oneself this greatness, to which Christ calls and whose measure He becomes Himself. This can be done only by trusting in God. Responsibility for being a God's child will ultimately be revealed by subjection to the guidance of the Holy Spirit.

Translated by Tadeusz Kartowicz

Słowa kluczowe: Duch Święty, nowy człowiek, odpowiedzialność, powołanie, sumienie.

Key words: Holy Spirit, new man, responsibility, vocation, conscience.